INSTITUT FOR FØDEVARE- OG RESSOURCEØKONOMI
KØBENHAVNS UNIVERSITET

IFRO Rapport

Byer og havvand
– et juridisk baselinenotat

Helle Tegner Anker
Vibe Thimgaard Knoop

290

IFRO Rapport 290

Byer og havvand – et juridisk baselinenotat

Forfattere: Helle Tegner Anker og Vibe Thimgaard Knoop

Lasse Baaner har foretaget faglig kvalitetssikring. Ansvaret for udgivelsens indhold er alene forfatternes.

Udgivet oktober 2019

ISBN: 978-87-93768-14-7

Rapporten er finansieret af Realdania og udarbejdet i forbindelse med kampagnen 'Byerne og det stigende havvand'.

Se hele rapportserien på http://www.ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/rapporter/

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg C
www.ifro.ku.dk

Forord

Dette notat er en del af 'Baseline 2019' udarbejdet af Vidensnetværk om Byer og Havvand til Realdania i forbindelse med kampagnen 'Byerne og det stigende havvand'. Notatet indeholder en oversigt over relevant lovgivning samt en identifikation af juridiske problemstillinger med særlig relevans for (by-)planlægning i kystnære områder.

Den samlede baselinerapport omfatter notater, der vedrører planlægning, arkitektur og landskabsstrategi, risikoanalyser, samfundsøkonomi, jura og antropologi, se nærmere på realdania.dk/tema/havvandsstigninger.

Indhold

1. Baggrund 2
2. Oversigt over relevant lovgivning 4
2.1. Oversvømmelsesdirektivet – en overordnet ramme 4
2.2. Planloven 5
2.3. Oversvømmelsesloven 8
2.4. Kystbeskyttelsesloven 10
2.5. Miljøvurdering, habitatbekendtgørelser mv. 12
2.6. Beslutningsprocessen som helhed – Jyllinge Nordmark 14
3. Særlige problemstillinger vedrørende oversvømmelsesrisici og klimatilpasning 17
3.1. Krav til kortlægning og planlægning 17
3.2. Kystbeskyttelsesforanstaltninger 18
3.3. Udgiftsfordeling og medfinansiering 18
3.4. Erstatning ved oversvømmelse 20
4. Konklusion 22
Litteratur mv. 24
Lovoversigt 26

1. Baggrund

Dette baselinenotat er udarbejdet for Vidensnetværk om Byer og Havvand, der indgår som en del af Realdanias initiativ om 'Byerne og det stigende havvand'. Notatet sammenfatter eksisterende viden med fokus på juridiske aspekter vedrørende havvandsstigninger, kystbyer og planlægning i en dansk kontekst. Notatet indeholder en oversigt over relevant lovgivning (kapitel 2) samt en identifikation of juridiske problemstillinger af særlig relevans for (by-)planlægning i kystnære områder (kapitel 3).

Koblingen mellem (by-)planlægning og havvand er forholdsvis ubeskrevet i den juridiske litteratur. Der findes dog juridisk litteratur, der har særligt fokus på problemstillinger vedrørende klimaændringer i dansk lovgivning.[1] Endvidere er der litteratur og rapporter, der har særligt fokus på integreret kystzoneforvaltning og samspillet mellem forskellige regelsæt.[2] For så vidt angår planlovens regler findes der mere generel litteratur om planloven.[3] Som opfølgning på ændringen af planloven i 2018, hvor der blev indsat særlige bestemmelser om kommune- og lokalplanlægning for oversvømmelses- og erosionstruede områder, er der i 2019 udarbejdet en ny Vejledning i planlægning for oversvømmelse og erosion[4] og et kort oversigtsnotat vedrørende samspillet med anden lovgivning.[5] Endvidere blev der i 2013 udarbejdet en Vejledning om klimatilpasningsplaner og klimalokalplaner.[6]

Særligt i forhold til gennemførelsen af EU's oversvømmelsesdirektiv i Danmark er der udarbejdet forskellige rapporter mv. Det drejer sig bl.a. om:

- Revurdering og ajourføring af risikoområder for oversvømmelse fra hav og vandløb, Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode[7]
- Metode til national risikovurdering af oversvømmelse fra hav og vandløb samt ajourføring af risikoområder, Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode[8]
- Vejledning til udarbejdelse af risikostyringsplaner for oversvømmelse[9]
- Kortlægning af fare og risiko for oversvømmelse, Metoderapport.[10]

---

[1] Hannibal, M., Jensen, S.S., Larsen, P.H. & Skodborggaard, E. (2011). Klimaændringer i et juridisk perspektiv, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

[2] Nellemann, V., & Anker, H. T. (2013). Aktuelle udfordringer: scenarier for integreret kystzoneforvaltning – et debatoplæg. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet; Anker, H.T. (2013). Myndighedsstruktur og lovgivning i kystzonen – opdatering 2013. Baggrundsnotat A, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet; Anker, H. T., Nellemann, V., & Sverdrup-Jensen, S. (2004). Coastal zone management in Denmark: ways and means for further integration. Ocean & Coastal Management, 47(9-10), 495-513; Anker, H.T., Nellemann, V. og Sverdrup-Jensen, S. (1999). Integreret kystzoneforvaltning i Danmark – Konklusioner og perspektiver. Udarbejdet for Miljø- og Energiministeriet, Landsplanafdelingen; Anker, H.T. (1998). Integreret Kystzoneforvaltning. Delrapport II. Eksisterende regulering i det danske kystområde, Arbejdsnotat, Landsplanafdelingen, Miljø- og Energiministeriet.

[3] Helle Tegner Anker & Jens Flensborg (2013), Planloven med kommentarer, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

[4] Erhvervsstyrelsen, 2019. Vejledning i planlægning for oversvømmelse og erosion.

[5] Anker, H. T., (2019). Planlovens regler om oversvømmelse og erosion: Opsamling fra workshop om samspil med anden lovgivning., IFRO Udredning, Nr. 2019/10.

[6] Naturstyrelsen (2013). Vejledning om klimatilpasning og klimalokalplaner.

[7] Kystdirektoratet (2018a). Revurdering og ajourføring af risikoområder for oversvømmelse fra hav og vandløb. Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode.

[8] Kystdirektoratet (2018b). Metode til national risikovurdering af oversvømmelse fra hav og vandløb samt ajourføring af risikoområder, Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode.

[9] Kystdirektoratet og Naturstyrelsen (2014). Vejledning til udarbejdelse af risikostyringsplaner for oversvømmelse.

[10] Kystdirektoratet (2014). Kortlægning af fare og risiko for oversvømmelse. Metoderapport.

Herudover er der udarbejdet en række vejledninger mv., der på forskellig vis kan have betydning i forhold til havvandsstigninger og planlægning. Det drejer sig om:

- Vejledning om kystbeskyttelsesmetoder[11]
- Vejledning til bidragsfordeling i forbindelse med etablering og vedligeholdelse af kystbeskyttelsesforanstaltninger[12]
- Vejledning om byggeri i kystnære områder – til bygherrer vedrørende sikring mod stormflod og vandstigninger[13]
- Vejledning om klimatilpasningsprojekter[14]
- Vejledning om medfinansieringsprojekter.[15]

[11] Kystdirektoratet (2018c). Vejledning om kystbeskyttelsesmetoder.
[12] Kystdirektoratet (2018d). Vejledning til bidragsfordeling i forbindelse med etablering og vedligeholdelse af kystbeskyttelsesforanstaltninger.
[13] Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen (2018). Vejledning om byggeri i kystnære områder – til bygherrer vedrørende sikring mod stormflod og vandstigninger.
[14] Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2017). Vejledning om klimatilpasningsprojekter.
[15] Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2019). Vejledning om medfinansieringsprojekter.

2. Oversigt over relevant lovgivning

I det følgende gives en kort oversigt over hovedelementer i den relevante lovgivning i forhold til byplanlægning og havvandsstigninger. Lovgivningen stiller både krav til myndighederne, navnlig i form af krav om kortlægning, planlægning og miljøvurderinger, og krav til bygherrer og borgere, navnlig i form af forskellige tilladelseskrav mv. Desuden er der i lovgivningen fastsat nærmere regler om finansiering af bl.a. klimasikring og kystbeskyttelsesforanstaltninger.

Oversigten indledes med et kort afsnit om oversvømmelsesdirektivet og er herefter afgrænset til de mest centrale love, dvs. planloven,[16] oversvømmelsesloven[17] og kystbeskyttelsesloven.[18] Hertil kommer miljøvurderingskrav i medfør af miljøvurderingsloven og habitatbekendtgørelserne. Det må dog haves for øje, at der både eksisterer en afgrænsning i forhold til reguleringen af ferske vande i vandløbsloven og navnlig for så vidt angår finansiering af klimasikring i forhold til reguleringen af overfladevand og spildevand i medfør af vandløbsloven, miljøbeskyttelsesloven og spildevandsbetalingsloven. Sådanne særlige problemstillinger er kort skitseret i kapitel 3, hvor der også gives en kort oversigt vedrørende finansiering/udgiftsfordeling og erstatning i forhold til klimasikring.

Tabel 1. Oversigt over centrale love

Lovgivning	**Kortlægnings-krav**	**Planlægnings-krav**	**Miljøvurderings-krav**	**Tilladelses-krav**	**Finansierings-regler**	**Erstatnings-regler**
Planloven		x		x	x	
Oversvømmelsesloven	x	x				
Kystbeskyttelsesloven				x	x	
Miljøvurderingsloven			x			
Habitatbekendtgørelserne			x			
Vandløbsloven				x	x	x
Miljøbeskyttelsesloven		x		x		
Spildevandsbetalingsloven					x	
Stormflodsloven					x	x

2.1. Oversvømmelsesdirektivet – en overordnet ramme

EU's direktiv 2007/60/EF om vurdering og styring af risikoen for oversvømmelser blev vedtaget i 2007 med baggrund i de større oversvømmelser, der mellem 1998 og 2002 havde ramt Europa, bl.a. langs Donau og Elben. Direktivet fastlægger nærmere rammer for medlemsstaternes styring og håndtering af forskellige typer af oversvømmelse, herunder også oversvømmelse fra spildevandssystemer, som medlemslandene dog fik mulighed for at undtage fra de nationale reglers anvendelsesområde. Formålet er at skabe en ramme for at mindske de negative følger for menneskers sundhed, miljø, kulturarv og økonomisk aktivitet

[16] Bekendtgørelse nr. 267 af 16. april 2018 af lov om planlægning.
[17] Bekendtgørelse nr. 1085 af 22. september 2017 af lov om vurdering og styring af oversvømmelsesrisikoen fra vandløb og søer.
[18] Bekendtgørelse nr. 57 af 21. januar 2019 af lov om kystbeskyttelse.

som følge af oversvømmelser. Direktivet lægger op til en vis koordination i forhold til vandrammedirektivet og den hertil hørende vandområdeplanlægning, bl.a. i forhold til inddragelse af offentligheden og øvrige interesserede aktører. Hovedelementerne i direktivet udgøres af krav om udarbejdelse af en foreløbig risikovurdering (22. december 2011), udarbejdelse af fare- og risikokort (22. december 2013) og offentliggørelse af risikostyringsplaner (22. december 2015) med en efterfølgende revision hvert sjette år af vurderinger, kort og planer. Direktivet opfordrer til aktiv inddragelse af interesserede aktører i forbindelse med udarbejdelse af risikostyringsplanerne.

Direktivet er gennemført på forskellig vis i de enkelte medlemsstater.[19] I Danmark er der valgt en forholdsvis snæver implementering, der alene omfatter oversvømmelse fra vandløb og søer henholdsvis kystvande, og dermed ikke fra spildevandssystemer. Samtidig er gennemførelse sket i to særskilte regelsæt – ét for oversvømmelsesrisiko fra vandløb og søer (oversvømmelsesloven – lbkg. nr. 1085/2017) og ét for oversvømmelsesrisiko fra havet (kystbeskyttelsesloven og bkg. nr. 894/2016), se nærmere om disse love nedenfor. Der er efter revisionen i 2018 udpeget 14 risikoområder i Danmark, se nærmere nedenfor.

2.2. Planloven

Planloven (lbkg. nr. 287/2018) fastlægger den overordnede ramme for fysisk planlægning på land, herunder planlægning for byudvikling mv.

Planlovens planhierarki udgøres af landsplanlægning, kommuneplanlægning og lokalplanlægning. Det er Erhvervsministeren og Erhvervsstyrelsen, der har ansvaret for landsplanlægningen, mens kommunerne har ansvaret for kommune- og lokalplanlægningen.

Plansystemet er opbygget efter det såkaldte rammestyringsprincip eller planhierarki, hvor trinlavere planer ikke må stride mod trinhøjere planer, jf. bl.a. planlovens § 11, stk. 4 og § 13, stk. 1. Rammestyringsprincippet omfatter også andre planer end de planer, der vedtages i henhold til planloven. Dette gælder bl.a. risikostyringsplaner udarbejdet i henhold til oversvømmelsesloven og kystbeskyttelsesloven for de 14 risikoområder og råstofplaner udarbejdet i henhold til råstofloven. Kommune- og lokalplanlægning må således ikke være i modstrid med risikostyringsplaner eller råstofplaner. Endvidere er vandområdeplaner (indsatsprogrammer) udarbejdet efter vandplanloven og havstrategier udarbejdet efter havstrategiloven rammestyrende, i det omfang planer efter planloven kan have betydning for miljømål og indsatser for vand- og havområder. Endelig vil havplaner udarbejdet i henhold til havplanloven også blive rammestyrende for den fysiske planlægning efter planloven.

[19] Kommissionen har i 2019 udsendt den første rapport om gennemførelse af direktivet, se European Commission (2019). European Overview – Flood Risk Management Plans, SWD(2019)30 final og i tilknytning hertil rapporter vedrørende gennemførelsen i de enkelte medlemslande. Se endvidere Anker, H.T., 2013. Implementering af EU's miljølovgivning i national lovgivning, Miljøstyrelsen om gennemførelsen i Danmark, England/Wales, Holland og Sverige. Se ligeledes STAR FLOOD-projektet om oversvømmelsesstyring i Holland, Belgien, England, Frankrig, Polen og Sverige, https://www.starflood.eu/.

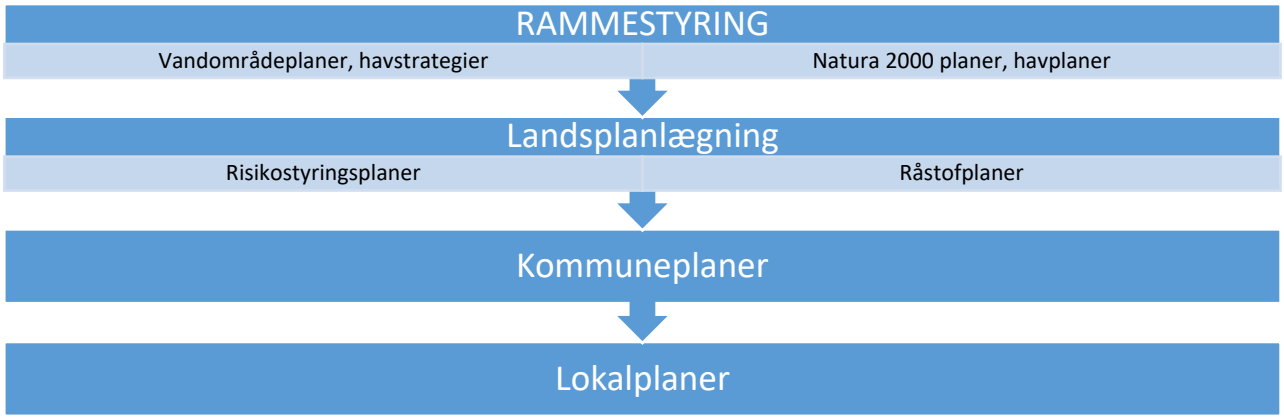

Figur 1. Planlovens rammestyringsprincip

Landsplanlægningen består af en række forskellige beføjelser for Erhvervsministeren til at varetage nationale interesser, herunder ved udstedelse af landsplandirektiver og fremsættelse af indsigelser mod kommune- og lokalplanlægningen. Planloven rummer endvidere nogle særlige bestemmelser af landsplan-karakter. Det gælder bl.a. de særlige regler i planlovens kapitel 2 a vedrørende planlægning i kystområderne og i kapitel 2 c vedrørende planlægning i hovedstadsområdet. Endvidere udarbejdes en oversigt over nationale interesser i kommuneplanlægningen. Oversigten fra marts 2018[20] indeholder et afsnit (2.3) om kystbeskyttelse og klimatilpasning, hvori der henvises til de nationale rammer for den kommunale planlægning i oversvømmelseslovens risikostyringsplaner og kravene om udpegning af oversvømmelses- og erosionstruede områder.

Reglerne om planlægning i kystområderne sondrer mellem den såkaldte kystnærhedszone, der omfatter en ca. 3 km zone fra kystlinjen i landzone og sommerhusområder, og de kystnære dele af byzonerne, jf. planlovens § 5 a. For planlægning i kystnærhedszonen gælder som udgangspunkt, at der kun må inddrages nye arealer i byzone og planlægges for anlæg i landzone, såfremt der er en særlig planlægningsmæssig eller funktionel begrundelse for kystnær lokalisering, jf. § 5 b, stk. 1, nr. 1. Der blev dog ved ændring af planloven i 2017 (lov nr. 668/2017) indføjet en væsentlig undtagelse herfra, idet der ved landsplandirektiv efter ansøgning fra kommunerne kan udlægges såkaldte udviklingsområder, hvor kravet om særlig planlægningsmæssig eller funktionel begrundelse ikke gælder.[21] Udviklingsområderne må ikke omfatte arealer med særlige natur-, miljø- og landskabsinteresser, jf. § 5, stk. 2. Hvis der udarbejdes lokalplaner for bebyggelse og anlæg i kystnærhedszonen, gælder der særlige krav til visualisering og redegørelse for bygningshøjder over 8,5 m, jf. § 16, stk. 4. Tilsvarende gælder der særlige krav om redegørelse for den visuelle påvirkning af kysten ved lokalplanlægning for bebyggelse og anlæg i de kystnære dele af byzonerne, jf. § 16, stk. 5.

Reglerne om planlægning i hovedstadsområdet omfatter navnlig hovedprincipperne i den såkaldte fingerbystruktur for det indre storbyområde, det ydre storbyområde (byfingrene), de grønne kiler og det øvrige hovedstadsområde. Planlægningen for hovedstadsområdet er udmøntet i et landsplandirektiv i form af Fingerplanen – senest Fingerplan 2019 (bkg.nr. 312/2019). Inddragelse af arealer fra søterritoriet til ny

[20] Oversigt over nationale interesser i kommuneplanlægning, Erhvervsstyrelsen, 2018.
[21] Erhvervsstyrelsen sendte i januar 2019 et forslag til landsplandirektiv for udviklingsområder i høring, se https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/sites/default/files/media/forslag_til_lpd_udviklingsomraader_januar_2019.pdf.

byudvikling mv. i hovedstadsområdet forudsætter som udgangspunkt, at Fingerplanen giver mulighed herfor. For så vidt angår klimatilpasning åbner Fingerplanen mulighed for, at grønne kiler, herunder kystkiler, i et vist omfang kan anvendes til klimatilpasningsanlæg, jf. bl.a. § 18, stk. 5, forudsat at det ikke forringer og i videst muligt omfang styrker natur og vilkår for friluftsliv. De grønne kiler, herunder kystkilerne, har som udgangspunkt til formål at sikre, at der ikke sker en bymæssig udvikling eller anvendelse til bymæssige eller støjende fritidsformål.

Kommuneplanlægningen kommer til udtryk i kommuneplanstrategier, kommuneplaner og kommuneplantillæg. I kommuneplanen skal indgå såvel en hovedstruktur som retningslinjer og rammebestemmelser, jf. § 11, stk. 2. Kommunerne udarbejder i vidt omfang andre typer af (uformelle) planer, f.eks. helhedsplaner, der ikke har noget formelt grundlag i planloven og derfor ikke indgår som en del af planhierarkiet. Sådanne planer har ikke nogen retsvirkning, medmindre de formaliseres i plansystemet, f.eks. ved indarbejdelse i kommuneplaner eller udstedelse som kommuneplantillæg.

De såkaldte klimatilpasningsplaner, der har baggrund i en aftale mellem KL og regeringen i 2013, er ikke lovfæstede i planloven. Kommunerne har dog i vidt omfang udarbejdet sådanne klimatilpasningsplaner i form af kommuneplantillæg i overensstemmelse med aftalen og Vejledning om klimatilpasningsplaner og klimalokalplaner. Ifølge Vejledningen om klimatilpasningsplaner og klimalokalplaner skal en klimatilpasningsplan som minimum indeholde en risikokortlægning og en beskrivelse af kommunens indsats. Risikokortlægningen skal omfatte oversvømmelseskort, dvs. oversvømmelsesrisiko fra hav, vandløb, grundvand og regn, samt værdikort, dvs. kort, der som minimum viser værdien af bygninger, der kan blive oversvømmet. På baggrund af disse kort udarbejdes et risikokort. Beskrivelsen af kommunens indsats kan være i form af en handlingsplan for den planlagte indsats med angivelse af forventede effekter mv.

Der er ikke, hverken i aftalen fra 2013 eller i vejledningen, fastsat nogen forudsætning om løbende revision af klimatilpasningsplanerne. Det er således op til de enkelte kommuner, om klimatilpasningsplanerne videreføres i forbindelse med revision af kommuneplanerne eller eventuelt opretholdes som særskilte kommuneplantillæg.

Derimod blev der med virkning fra 1. februar 2018 indføjet nye regler i planloven om udpegning af oversvømmelses- og erosionstruede områder (lov nr. 62/2018). Ifølge disse regler skal kommunerne i kommuneplanens retningslinjer udpege områder, der kan blive udsat for oversvømmelse eller erosion, jf. § 11 a, stk. 1, nr. 18. Desuden skal kommunerne fastsætte såvel retningslinjer som rammebestemmelser for etablering af afværgeforanstaltninger til sikring mod oversvømmelse eller erosion, hvis der planlægges for byudvikling mv. i de udpegede områder, jf. § 11 b, stk. 1, nr. 18 og § 11 b, stk. 1, nr. 14.

Grundlaget for udpegning af oversvømmelses- og erosionstruede områder er ikke nærmere præciseret i lovforarbejder eller vejledning. Tværtimod understreges det i vejledningen (s. 22), at der er stor metodefrihed for kommunerne både med hensyn til oversvømmelseskilder, klimascenarier og hændelsesniveauer. Ligeledes kan kommunerne vælge at bruge egne data eller data, der stilles til rådighed af staten.

For så vidt angår afværgeforanstaltninger kan dette ifølge lovforarbejderne f.eks. være kystbeskyttelse, håndtering af havvand, nedbør og vandløb eller særlige krav til bebyggelsens placering, udformning og kote. Kommunen skal i forbindelse med fastsættelse af retningslinjer eller rammebestemmelser for afværgeforanstaltninger redegøre for sammenhængen med kommuneplanlægningen i andre kommuner, jf. § 11e, stk. 1, nr. 14.

Lokalplanlægning udgør den detaljerede planlægning med fastsættelse af bindende planbestemmelser for konkrete områder og anlæg inden for rammerne af det såkaldte lokalplankatalog i planlovens § 15. Det fremgår af § 15, stk. 10, at der skal fastsættes lokalplanbestemmelser for etablering af afværgeforanstaltninger, når der planlægges for byudvikling mv. i et område, der er udpeget som oversvømmelses- eller erosionstruet. Endvidere skal der tages stilling til, om etablering af afværgeforanstaltninger skal være en forudsætning for ibrugtagning af det omhandlede byggeri eller anlæg. Ifølge lovforarbejderne kan kommunerne f.eks. beslutte, at der skal etableres regnvandsbassiner, etableres skråningsbeskyttelse, fastsættes minimumskrav til sokkelkote eller etableres diger eller højvandsmure.

Den ganske brede karakter af mulige afværgeforanstaltninger kan imidlertid give anledning til problemer, når der planlægges for et konkret byggeri eller anlæg. Lokalplanbestemmelser skal være klart og præcist formulerede for at kunne få retsvirkning. De skal endvidere være planlægningsmæssigt begrundede, dvs. at der skal være tale om arealrelaterede hensyn, herunder hensynet til klimatilpasning. Desuden må det forudsættes, at en bygherre har mulighed for at opfylde eventuelle betingelser for ibrugtagning, f.eks. ved bygnings- eller arealmæssige dispositioner inden for lokalplanområdet, se nærmere om disse problemstillinger nedenfor.

Ud over de særlige regler om lokalplanlægning i oversvømmelses- og erosionstruede områder kan lokalplaner i øvrigt indeholde bestemmelser, der er rettet mod klimasikring eller -tilpasning, jf. planlovens § 15.[22] Dette forudsætter dog fortsat, at der er tale om planlægningsmæssigt begrundede bestemmelser og bestemmelser, der angår arealrelaterede dispositioner. Desuden kan der ikke fastsættes lokalplanbestemmelser om forhold, som reguleres specifikt gennem anden lovgivning, f.eks. vedrørende dimensionering af spildevandsledninger, kapaciteten af nedsivningsanlæg, højvandslukke i kloakker mv.

Det må i nogle tilfælde overvejes, om klimatilpasningsanlæg i sig selv har et sådant omfang eller en sådan karakter, at de udløser krav om udarbejdelse af en lokalplan. Det vil normalt være tilfældet, hvis der sker en væsentlig ændring i forhold til det bestående miljø. Det fremgår imidlertid siden 1. februar 2018 af planlovens § 13, stk. 8, at etablering af kystbeskyttelsesprojekter (eller ændring heraf) ikke udløser krav om udarbejdelse af lokalplan, hvis tilvejebringelsen af en lokalplan vil forsinke processen med etablering af kystbeskyttelsesanlægget væsentligt, og dette kan have væsentlig negativ betydning f.eks. i forhold til økonomi, forurening, miljø og sundhed.

2.3. Oversvømmelsesloven

Som nævnt i afsnit 2.1 er EU's oversvømmelsesdirektiv i Danmark gennemført i to særskilte regelsæt – ét for oversvømmelsesrisiko fra vandløb og søer (oversvømmelsesloven – lbkg. nr. 1085/2017) og ét for oversvømmelsesrisiko fra havet (kystbeskyttelsesloven og bkg. nr. 894/2016). Det er i dag Miljø- og Fødevareministeren og Kystdirektoratet, der har ansvaret for de statslige opgaver under begge regelsæt. Som nævnt indgår oversvømmelse som følge af ekstremregn ikke i den danske gennemførelse af oversvømmelsesdirektivet.

[22] Se i øvrigt Vejledning om klimatilpasningsplaner og klimalokalplaner.

Der er sket en samlet udpegning af risikoområder, som efter den seneste revision i 2018 er udmøntet i 14 risikoområder, hvoraf de 13 er kystvande. Baggrunden for udpegning af risikoområderne er en kortlægning af faren for oversvømmelse og af den hermed forbundne risiko for skader.

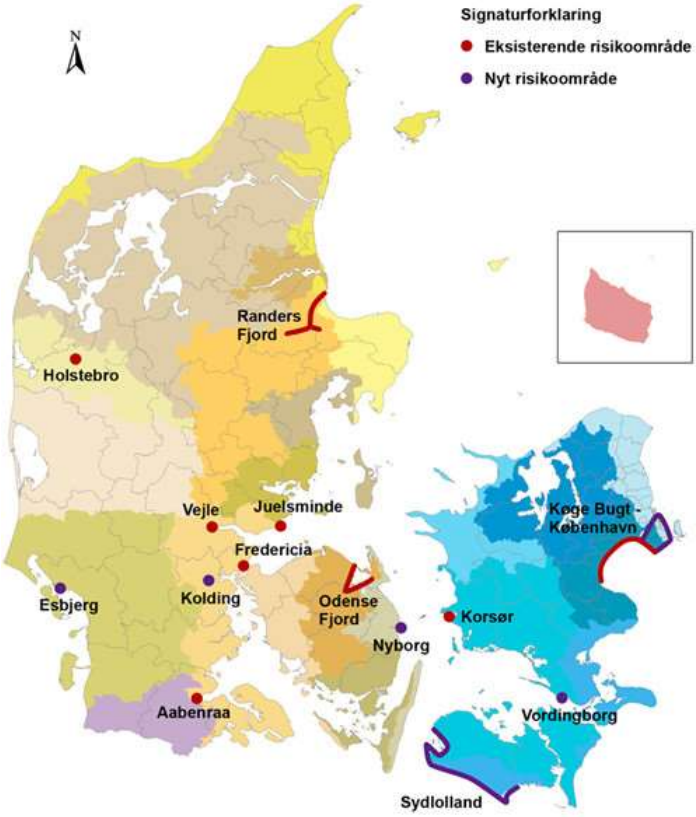

Figur 2. ***[Risikoområder, Kystdirektoratet]***

For de enkelte risikoområder skal kommunalbestyrelsen udarbejde og vedtage en risikostyringsplan, der i overensstemmelse med lovens bilag 2 skal fastsætte passende mål for styring af oversvømmelsesrisici med særlig vægt på at mindske de potentielle negative følger af oversvømmelser for menneskers sundhed, miljø, kulturarv og økonomiske aktiviteter. I planen skal indgå en oversigt over relevante foranstaltninger og prioriteringen heraf.

Risikostyringsplaner er rammestyrende for kommunernes efterfølgende kommune- og lokalplanlægning. Ifølge planlovens § 11 a, stk. 1 nr. 19 skal kommuneplanen indeholde retningslinjer for friholdelse af arealer, der er i væsentlig risiko for oversvømmelse, for ny bebyggelse eller etablering af foranstaltninger til sikring mod oversvømmelse.

2.4. Kystbeskyttelsesloven

Kystbeskyttelsesloven (lovbkg. nr. 57/2019) fastlægger den retlige ramme for kystbeskyttelsesforanstaltninger og for anlæg på søterritoriet. Kystbeskyttelsesforanstaltninger omfatter anlæg eller andre foranstaltninger til beskyttelse af mennesker og ejendom, der virker ved at reducere risikoen for oversvømmelse eller erosion fra havet, fjorde eller andre dele af søterritoriet.

Loven har været genstand for flere ændringer de seneste år med sigte på at sikre en enklere og hurtigere proces for vedtagelse af kystbeskyttelsesforanstaltninger. Det politiske ønske om at lette adgangen til etablering af kystbeskyttelsesforanstaltninger er bl.a. afspejlet i ændring af lovens formålsbestemmelse med virkning fra 1. februar 2018 (lov nr. 46/2018), hvor hensynet til naturens frie udfoldelse og hensynet til kystlandskabets bevarelse og genopretning blev fjernet fra formålsbestemmelsen.

Med virkning fra 1. september 2018 (lov nr. 720/2018) skete der den væsentlige ændring, at kompetencen til at meddele tilladelse til kystbeskyttelsesforanstaltninger blev overført fra Kystdirektoratet til kommunerne. Kommunerne skal herefter meddele tilladelse efter kystbeskyttelsesloven til kommunale fællesprojekter (lovens kap. 1a) og til øvrige kystbeskyttelsesprojekter.[23] Kystdirektoratet er dog fortsat tilladelsesmyndighed for statslige kystbeskyttelsesprojekter (lovens kap. 1b), og der skal for kommunale fællesprojekter indhentes en udtalelse fra Kystdirektoratet. Det fremgår af lovens § 3, stk. 4, at kommunen skal tage behørigt hensyn til andre kommuner, når der meddeles tilladelse til kystbeskyttelsesforanstaltninger.

Tilladelseskravet efter kystbeskyttelsesloven omfatter ifølge § 3, stk. 1 foranstaltninger på søterritoriet, strandbredder og andre kyststrækninger og på arealer, der ligger inden for en afstand af 1.000 m, fra hvor sammenhængende grønsvær eller landvegetation begynder, dvs. at også tilbagetrukne landanlæg siden september 2018 er omfattet af tilladelseskravet. Strækker en kystbeskyttelsesforanstaltning sig ud over de nævnte arealer, vil hele anlægget være omfattet af tilladelseskravet efter kystbeskyttelsesloven.

En tilladelse efter kystbeskyttelsesloven erstatter en række tilladelses- og dispensationskrav efter naturbeskyttelsesloven, skovloven samt jagt- og vildtforvaltningsloven, jf. § 3a, stk. 1. Endvidere kan det besluttes, at en tilladelse efter kystbeskyttelsesloven også erstatter tilladelser mv. efter vandløbsloven. Det skal fremgå af tilladelsen efter kystbeskyttelsesloven, hvilke andre tilladelser mv. der erstattes med tilladelsen. Det skal sikres, at de relevante hensyn efter de øvrige tilladelseskrav varetages ved sagens behandling efter kystbeskyttelsesloven, herunder eventuelt i form af fastsættelse af vilkår. Som nævnt ovenfor i afsnit 2.2. udløser etablering af kystbeskyttelsesprojekter (eller ændring heraf) ikke krav om udarbejdelse af lokalplan, hvis tilvejebringelsen af en lokalplan vil forsinke processen med etablering af kystbeskyttelsesanlægget væsentligt, og dette kan have væsentlig negativ betydning.

I det følgende skitseres kort processen for henholdsvis kommunale fællesprojekter og individuelle kystbeskyttelsesprojekter. De statslige kystbeskyttelsesprojekter omtales ikke nærmere.

<u>Kommunale fællesprojekter</u> anvendes som betegnelse for projekter, der tjener til beskyttelse af flere ejendomme, *og* som kommunen vælger at fremme som et fællesprojekt. Fællesprojekter kan igangsættes både på foranledning af en grundejer eller af kommunen selv. Kommunen skal herefter fremsende oplysninger om projektet til Kystdirektoratet, der afgiver en udtalelse. Når Kystdirektoratet har afgivet udtalelse, træffer kommunen afgørelse om at fremme projektet eller ej, jf. § 2a. Fremmes projektet, skal

[23] Hvilken kommune, der er tilladelsesmyndighed, defineres ud fra de grundejere, der opnår beskyttelse, jf. lovens § 3, stk. 3.

alle grundejere, som vil opnå beskyttelse eller anden fordel af projektet, underrettes. Herefter skal der udarbejdes en nærmere beskrivelse af projektet og en egentlig ansøgning om tilladelse til projektet, jf. § 5. Materialet kan udarbejdes af kommunen, et (kystbeskyttelses-)lag eller grundejere. Projektet skal herefter i høring hos alle, som kan blive pålagt bidragspligt, dvs. alle, som kan have nytte af projektet, samt ejere af naboejendomme og interessenter, der har anmodet om orientering. Projektet skal også offentliggøres. Der skal fastsættes en frist på mindst fire uger for indgivelse af bemærkninger. Kommunen kan herefter træffe afgørelse om tilladelse til projektet.

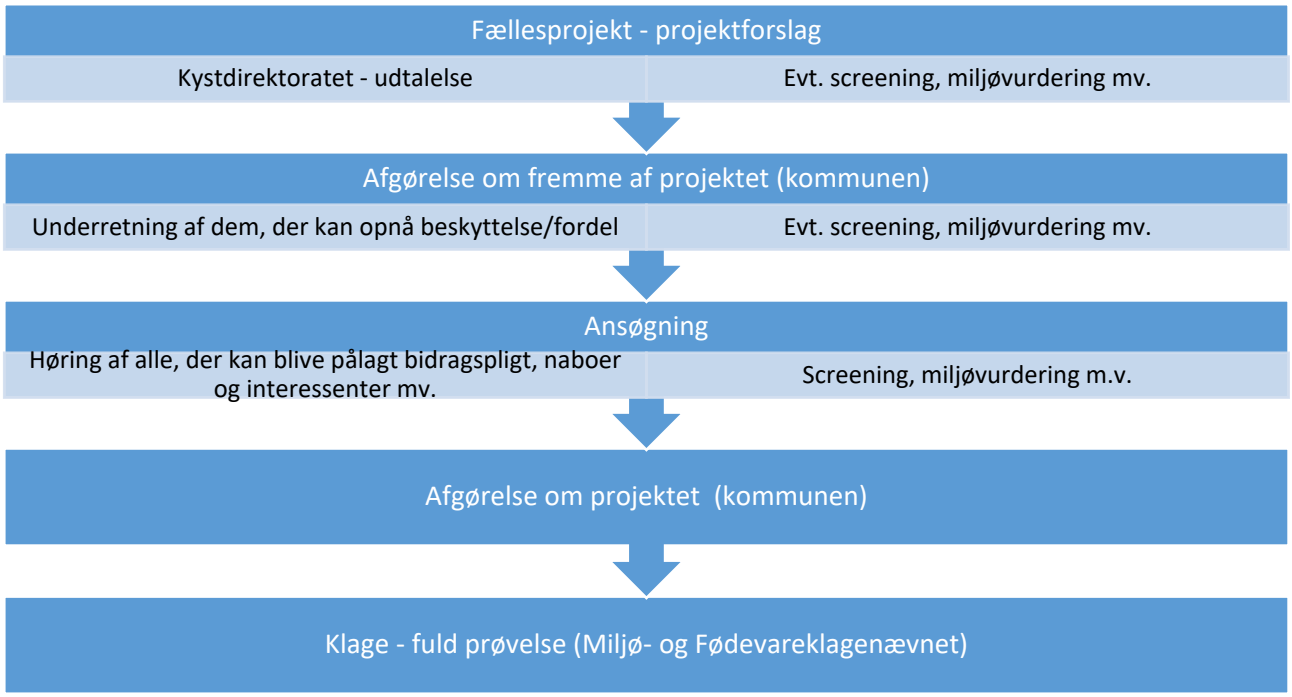

Figur 3. Beslutningsproces for fællesprojekter efter kystbeskyttelsesloven

Individuelle kystbeskyttelsesprojekter er projekter, der principielt vedrører individuelle ejendomme. Der kan dog være tale om koordinerede ansøgninger vedrørende flere individuelle ejendomme, eventuelt vedrørende projekter, som kommunen ikke ønsker at fremme som kommunale fællesprojekter. Der skal indgives en ansøgning til kommunen ved anvendelse af et særligt ansøgningsskema (bkg. nr. 1060/2018). Kommunen skal herefter foretage de nødvendige vurderinger mv., herunder miljøvurderinger, inden der træffes en afgørelse. Endvidere skal der ske høring af naboer, og ansøgningen skal offentliggøres på kommunens hjemmeside.

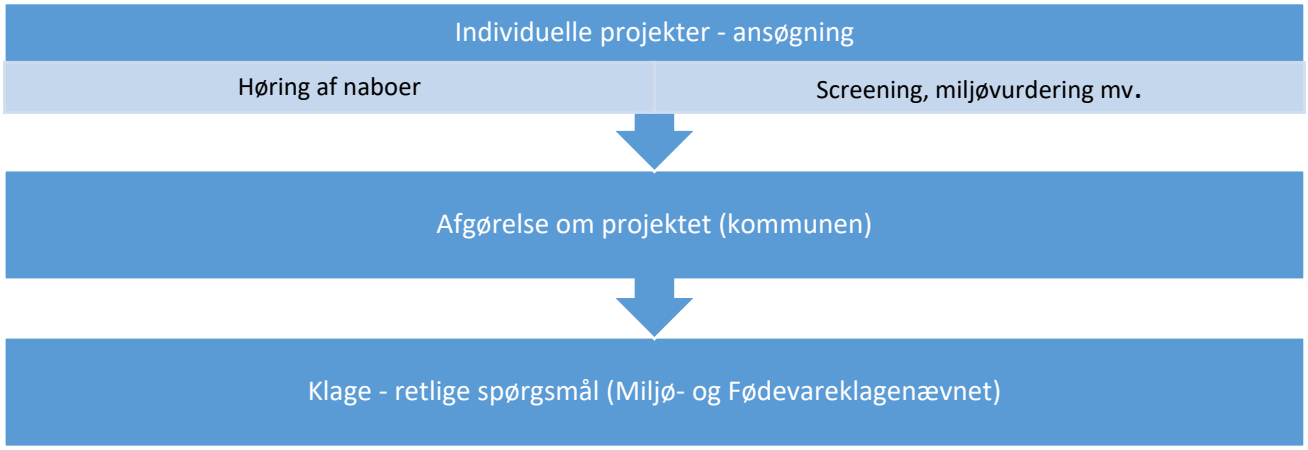

Figur 4. Beslutningsproces for individuelle projekter efter kystbeskyttelsesloven

De endelige afgørelser vedrørende såvel fællesprojekter som individuelle projekter kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. § 18. Afgørelser vedrørende kommunale fællesprojekter kan påklages i deres helhed, mens afgørelser vedrørende individuelle projekter alene kan påklages for så vidt angår retlige spørgsmål, dvs. navnlig spørgsmål om overholdelse af procedurekrav, herunder miljøvurderingskrav, se nedenfor.

2.5. Miljøvurdering, habitatbekendtgørelser mv.

Såvel kystbeskyttelsesforanstaltninger som andre foranstaltninger til imødegåelse af oversvømmelses- eller erosionsrisici – og planlægning herfor – kan være omfattet af miljøvurderingslovens krav om udarbejdelse af miljøvurderinger, enten på planniveau (SMV) eller på projektniveau (VVM). Derudover kan der være behov for nærmere vurdering af påvirkning af Natura 2000-områder eller bilag IV-arter, jf. de såkaldte habitatbekendtgørelser. Endvidere skal den mulige påvirkning af fugle iagttages. Reglerne om beskyttelse af Natura 2000-områder, bilag IV-arter og fugle har baggrund i EU's habitatdirektiv og fuglebeskyttelsesdirektiv.

Miljøvurderingsloven (lbkg. nr. 1225/2018) omfatter med baggrund i EU's SMV-direktiv og VVM-direktiv både krav om udarbejdelse af strategiske miljøvurderinger (SMV) for planer og programmer, der kan have en væsentlig virkning på miljøet, og krav om udarbejdelse af miljøvurderinger (VVM) for konkrete projekter, der kan have en væsentlig virkning på miljøet.

Krav om strategisk miljøvurdering af planer og programmer (SMV) gælder for visse typer af planer. Miljøvurderingslovens planbegreb omfatter ikke alene fysiske planer efter planloven, f.eks. kommune- og lokalplaner, men også andre typer af planer, der fastlægger rammer for fremtidige anlægsprojekter. Det er i dansk praksis antaget, at dette også gælder uformelle planer, blot der af en myndighed er truffet en beslutning om at udarbejde planen. Planer, der fastlægger rammer for kystanlæg til modvirkning af erosion mv., er som udgangspunkt omfattet af kravet om en strategisk miljøvurdering, jf. lovens § 8, stk. 1, nr. 1, jf. bilag 2 pkt. 10, k), medmindre planen kun fastlægger anvendelsen af et mindre område på lokalt plan eller angiver mindre ændringer i en plan, jf. § 8, stk. 2. Er der alene tale om anvendelse af et mindre område, skal det konkret vurderes (screenes), om planen kan have en væsentlig virkning på miljøet og dermed skal undergives en miljøvurdering, jf. § 10. Såfremt der kræves en miljøvurdering, skal der udarbejdes en miljørapport, og der skal ske høring af berørte myndigheder og af offentligheden. Det er den planlæggende

myndighed, der har ansvaret for såvel screening som udarbejdelse af en miljøvurdering og for sikring af inddragelse af berørte myndigheder og offentligheden i overensstemmelse med lovens krav. Afgørelser vedrørende SMV kan påklages til klageinstansen efter den relevante lovgivning, dvs. Planklagenævnet for så vidt angår planer efter planloven.

Miljøvurdering af konkrete projekter (VVM) gælder for projekter, der er omfattet af lovens bilag 1 og 2. For projekter omfattet af bilag 2 er der krav om miljøvurdering, hvis det konkret vurderes (screenes), at projektet kan have en væsentlig virkning på miljøet. Bilag 2 pkt. 10, k) omfatter kystanlæg til modvirkning af erosion og maritime vandbygningskonstruktioner, der kan ændre kystlinjerne, som f.eks. skråningsbeskyttelse, strandhøfder og diger, dæmninger, moler, bølgebrydere og andre konstruktioner til beskyttelse mod havet. Bilag 2 pkt. 13 omfatter ændringer og udvidelser af sådanne projekter, hvis de kan have væsentlige skadelige virkninger på miljøet. Hvis et projekt er VVM-pligtigt, skal bygherren udarbejde en miljøkonsekvensrapport med en nærmere beskrivelse af projektet og dets forventede indvirkninger på miljøet i bred forstand. Det er som udgangspunkt kommunen, der er VVM-myndighed, medmindre det er et statsligt projekt. Kommunen skal gennemgå bygherrens rapport og sende den i høring hos berørte myndigheder og offentligheden. Såfremt kommunen vil tillade projektet, skal der udstedes en VVM-tilladelse med eventuelle vilkår for projektet. En tilladelse efter kystbeskyttelseslovens § 3 erstatter dog kravet om en VVM-tilladelse efter miljøvurderingsloven, jf. bkg. nr. 913/2019. Opmærksomheden må henledes på, at der kan være behov for at foretage en ny screening eller vurdering, hvis der sker ændringer af et projekt forud for den endelige afgørelse om projektet. Det må i sådanne situationer vurderes, om ændringerne kan rummes inden for den allerede foretagne screening eller VVM, eller om der er behov for en supplerende screening eller VVM.

Habitatbekendtgørelserne omfatter både den generelle habitatbekendtgørelse (bkg. nr. 1595/2018), den såkaldte planhabitatbekendtgørelse (bkg. nr. 1383/2016) og den særlige habitatbekendtgørelse for afgørelser efter kystbeskyttelsesloven (bkg. nr. 1062/2018). Habitatbekendtgørelserne stiller krav om, at der skal foretages en nærmere vurdering af planer eller projekter, hvis det ikke på forhånd kan afvises, at der kan være en risiko for påvirkning af Natura 2000-områder (eller de arter og naturtyper, områderne er udpeget til beskyttelse af). Såfremt det ikke uden rimelig tvivl kan afvises, at der kan være en skadelig virkning på naturtyper eller arter, kan planen eller projektet ikke tillades, medmindre de særlige undtagelsesbestemmelser kan anvendes. De særlige undtagelsesbestemmelser omfatter situationer, hvor der foreligger bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser i overensstemmelse med habitatdirektivets artikel 6, stk. 4. Er der tale om prioriterede naturtyper eller arter, er det alene bydende nødvendige hensyn til menneskers sundhed og den offentlige sikkerhed eller væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, der kan begrunde en undtagelse. Beskyttelse mod oversvømmelse vil alt afhængigt af omstændighederne kunne udgøre en væsentlig samfundsinteresse. Det er dog en forudsætning, at der ikke foreligger alternative løsninger, og at der træffes alle nødvendige kompensationsforanstaltninger. Natura 2000-reglerne fortolkes ganske restriktivt af EU-Domstolen, og dette er også afspejlet i dansk praksis, bl.a. i Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse fra april 2019 vedrørende VVM-tilladelse til Jyllinge Nordmark-projektet, se tabel 2 nedenfor. Habitatbekendtgørelserne stiller også krav om, at det forud for vedtagelse af en plan eller meddelelse af en tilladelse sikres, at der ikke sker skade på yngle- og rasteområder for de såkaldte bilag IV-arter, herunder flagermus mv. I tillæg hertil må det nævnes, at der for fugle også gælder en vis beskyttelse af levesteder, og at det skal sikres, at der ikke sker forsætlig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden, jf. jagt- og vildtforvaltningsloven (lbkg. nr. 265/2019).

Ud over de nævnte miljø- og konsekvensvurderingskrav kan det bemærkes, at der er fastsat miljømål for vandområder, herunder kystvande, i henhold til vandplanloven (lbkg. nr. 126/2017). Det skal sikres, at

mulighederne for at opnå disse miljømål ikke bringes i fare, og at der ikke sker en forringelse af vandområdernes aktuelle tilstand. Også havstrategiloven (lovbekendtgørelse nr. 117/2017) og havstrategien kan have betydning for såvel byudvikling som kystbeskyttelse.

2.6. Beslutningsprocessen som helhed – Jyllinge Nordmark

Samlet set er der tale om en ganske kompleks lovgivning med forskellige tilladelses- og vurderingskrav for f.eks. kystbeskyttelsesforanstaltninger. Selvom der med de seneste lovændringer er sket en vis forenkling, kan der fortsat være tale om flere trin – og forskellige myndigheder – i beslutningsprocessen.

Sagen vedrørende Jyllinge Nordmark kan illustrere dette, selvom den i vidt omfang har været omfattet af de tidligere regler. I nedenstående oversigt over sagen vises de forskellige afgørelser vedrørende Jyllinge Nordmark-projektet efter kystbeskyttelsesloven (kbl.), planloven (pl.), miljøvurderingsloven (mvl.), naturbeskyttelsesloven (nbl.) og vandløbsloven (vll.).

Tabel 2. Jyllinge Nordmark – beslutningsprocesser og klagesager (2014-)[24]

Roskilde Kommune(RK), Egedal Kommune (EK), Frederikssund Kommune (FK) eller Kystdirektoratet (KD)	Planklagenævnet	Miljø- og Fødevareklagenævnet
Maj 2014: 1. skitseprojekt		
December 2014: 2. skitseprojekt		
April-maj 2015: RK + EK 3. skitseprojekt til stormflodssikring (kbl.)		
25.11.2015: RK vedtagelse af lokalplan nr. 612 og kommuneplantillæg 7 med tilhørende miljøvurderinger (pl. + mvl.)	Påklaget af DN og tre omboende 21.4.2017 (NMK-41-0037): Ophævelse og hjemvisning af lokalplan for fjorddige mv. pga. mangelfuld vurdering af påvirkning af N2000-område (ej nærmere oplysninger om indskrænkning af N2000-område, ej vurdering af mest belastende projekt (worst case)	
Dec. 2015: 4. skitseprojekt		
11.3.2016: RK + EK 2. fremme af justeret kystbeskyttelsesprojekt (kbl.)		3.5.2017 (NMK-451-00004): Stadfæstelse af fremme af projekt, ophævelse og hjemvisning af afgørelse vedr. bidragsfordeling
Dec. 2016: 5. skitseprojekt		
7.12.2016: RK VVM-tilladelse (pl.)		30.6.2017 (NMK-34-00609): Ophævelse af VVM-tilladelse pga. kommunens manglende iagttagelse af N2000-reglerne (habitatbkg.)
29.11.2017: RK vedtagelse af lokalplan nr. 668 og kommuneplantillæg (pl.)	26.12.2017: Klager fra to beboere (to andre afvist) 6.4.2018 (NMK-33-04500): Ophævelse og hjemvisning af lokalplan pga. væsentlig sagsbehandlingsfejl (ej overholdelse af pl. § 27, stk. 1, 2. pkt. om frist på fire uger fra udløbet af indsigelsesfristen for endelig vedtagelse af lokalplan)	
30.11.2017: RK dispensation fra åbeskyttelseslinje (nbl.)		Ikke påklaget
30.11.2017: RK VVM-tilladelse (pl. – nu mvl.)		29.12.2017: Klage v. to omboende 7.5.2018 (NMK-34-00691): Ophævelse af VVM-tilladelse, da plangrundlaget var ophævet af PKN. Bemærket, at der skulle redegøres for ny N2000-

[24] Bl.a. baseret på https://roskilde.dk/sites/default/files/Jyll_Nord_3_maj_Statusnotat_om_udviklingen_af_kystbeskyttelsesprojektet.pdf og klagenævnsafgørelser.

		vurdering i VVM-redegørelsen (eller tillæg hertil), herunder stillingtagen til habitatdirektivets artikel 6(4) og tydeliggøres, hvilket projekt der var VVM-vurderet).
1.2.2018: KD tilladelse til kystbeskyttelsesprojekt (kbl.)		21.2.2018: Klage v. en beboer 29.6.2018 (MKN-450-00084): Stadfæstelse af tilladelse, da procedureregler var overholdt (ej stillingtagen til N2000-vurdering)
6.3.2018: RK + FK tilladelse til reguleringsprojekt med fløjdige over Værebro Å (vll.)		Ikke påklaget
25. april 2018: RK vedtagelse af lokalplan nr. 668 (pl.)	23.5.2018: Klage v. en beboer (upræcis lokalplan mv.) 29.11.2018 (18/05228): Ikke grundlag for at tilsidesætte lokalplan. Miljøvurdering var tilstrækkelig.	
23.9.2018: VVM-tilladelse (pl. – nu mvl.)		10.10.2018: Klage v. seks omboende (videresendes først til MFKN d. 17. 12.18) 11.3.2019 (18/02654): Opsættende virkning af klage 12.4.2019: VVM-tilladelse ophævet og hjemvist, da et varigt tab af mindst 0,72 ha af et sammenhængende areal med N2000-naturtyper ville være i åbenbar strid med naturtypernes bevaringsmålsætning
30.11.2018: Ekspropriation til etablering af jorddige (kbl.)		16.4.2019 (18/09816): Ophævelse af ekspropriationsbeslutning, da der med ophævelse af VVM-tilladelsen ikke forelå de fornødne tilladelser efter anden lovgivning.
Sagen er hjemvist til behandling på kommunalt niveau. Projektet skal enten justeres, således at skade på Natura 2000-området undgås, eller der skal gennemføres en procedure efter undtagelsesbestemmelsen, hvor det bl.a. skal godtgøres, at der ikke foreligger alternative løsninger, og at der er truffet alle kompenserende foranstaltninger.		

3. Særlige problemstillinger vedrørende oversvømmelsesrisici og klimatilpasning

Den gældende lovgivning er præget af, at oversvømmelsesrisici og klimatilpasning er reguleret gennem forskellige regelsæt. Det kan således have ganske stor betydning, om klimasikring i forhold til havvand sker som egentlige kystbeskyttelsesforanstaltninger eller som krav til udformning af bebyggelse mv. efter planloven (eller byggeloven). Ligeledes kan afgrænsningen mellem havvand og ferske vande også være afgørende for, hvilke regelsæt der skal anvendes, og for finansiering af klimasikringstiltag. Desuden rejser kommunernes kompetence, herunder også i forhold til kystbeskyttelse, særlige problemstillinger i forhold til koordination på tværs af kommunegrænser og i forhold til det statslige niveau. I det følgende skitseres ganske kort nogle særlige problemstillinger i forhold til kortlægning og planlægning, kystbeskyttelsesforanstaltninger samt udgiftsfordeling og erstatning.

3.1. Krav til kortlægning og planlægning

For så vidt angår krav til planlægning er der for det første forskellige udgangspunkter for kortlægning og udpegning af områder, hvor der kan være risiko for oversvømmelse eller erosion. Kortlægning i henhold til EU's oversvømmelsesdirektiv, som udmøntet i oversvømmelsesloven og kystbeskyttelsesloven i Danmark, er karakteriseret ved en kortlægning baseret på såvel oversvømmelsesrisiko som truede værdier. Dette gælder altså for kortlægning og planlægning i de 14 udpegede risikoområder. Tilsvarende gælder for den risikokortlægning, som kommunerne har foretaget i forbindelse med udarbejdelse af klimatilpasningsplaner, jf. vejledningen herom. Derimod er der for den nye (kommende) kortlægning og udpegning af oversvømmelses- og erosionstruede områder i kommuneplanen ikke forudsætninger om kortlægning af værdier, og der er i øvrigt metodefrihed for kommunerne både med hensyn til kilder, hændelser og klimascenarier. Der er således en risiko for, at udpegning af oversvømmelses- og erosionstruede områder kan få en meget forskelligartet karakter fra kommune til kommune, og at det kan blive vanskeligt at gennemskue, hvad der ligger bag de enkelte udpegninger.

Hertil kommer, at der i Danmark også gælder helt forskellige udgangspunkter for planlægning for byudvikling mv. i henholdsvis oversvømmelsesdirektivets risikoområder og i kommuneplanens oversvømmelses- og erosionstruede områder. Den danske gennemførelse af oversvømmelsesdirektivet sigter mod at *undgå* planlægning for byudvikling mv. i risikoområder, mens planlovens bestemmelser om oversvømmelses- og erosionstruede områder lægger op til, at der – under betingelser om afværgeforanstaltninger – *muliggøres* planlægning for byudvikling mv. i sådanne områder.

Planlovens regler om oversvømmelses- og erosionstruede områder rejser særlige problemstillinger i forhold til fastlæggelse af afværgeforanstaltninger i en lokalplan. Det gælder navnlig i forhold til, hvilke afværgeforanstaltninger der kan lokalplanlægges for, herunder om der kan lokalplanlægges for afværgeforanstaltninger uden for et lokalplanområde. Desuden må der tages højde for, at en række afværgeforanstaltninger specifikt reguleres efter anden lovgivning, herunder med tilladelseskrav mv., og derfor ikke kan detailreguleres i en lokalplan. Det gælder f.eks. kystbeskyttelsesforanstaltninger, men også vandløbs- og spildevandsforanstaltninger. En lokalplan kan alene fastsætte planlægningsmæssigt begrundede bestemmelser, dvs. først og fremmest arealrelaterede bestemmelser om anlægs placering og udformning.

En særlig problemstilling knytter sig til muligheden for i en lokalplan at fastsætte krav om afværgeforanstaltninger som betingelser for ibrugtagning af ny bebyggelse. Dette vil normalt kun omfatte

foranstaltninger inden for et lokalplanområde, som en bygherre har råden over og mulighed for at sikre etablering af. Det kan dog ikke afvises, at der kan indgås udbygningsaftaler om etablering af visse infrastrukturanlæg, herunder kystsikring, såfremt en bygherre tilbyder dette efter planlovens regler.

En yderligere problemstilling for så vidt angår planlægning i form af udpegning af oversvømmelses- og erosionstruede områder og fastsættelse af afværgeforanstaltninger er det tværkommunale perspektiv. Det må antages, at såvel udpegning som afværgeforanstaltninger har nær sammenhæng med forholdene i nabokommuner. Kommunens forpligtelse til i forbindelse med fastsættelse af retningslinjer eller rammebestemmelser for afværgeforanstaltninger at redegøre for sammenhængen med kommuneplanlægningen i andre kommuner er næppe tilstrækkelig til at adressere denne problemstilling. Der synes derfor at være behov for, at der på anden vis sikres et tværkommunalt samarbejde.

3.2. Kystbeskyttelsesforanstaltninger

I forhold til kystbeskyttelsesforanstaltninger er der visse problemstillinger knyttet til afgrænsningen af kystbeskyttelseslovens tilladelseskrav i forhold til vurderings- og tilladelseskrav efter anden lovgivning. Det gælder f.eks. mulighed for at beslutte, at en tilladelse efter kystbeskyttelsesloven også erstatter tilladelser efter vandløbsloven. I det omfang en tilladelse efter kystbeskyttelsesloven erstatter tilladelser efter anden lovgivning, må det forudsættes, at hensyn efter disse love varetages ved administrationen af kystbeskyttelsesloven, og at dette fremgår af afgørelserne.

Det må også påpeges, at de forskellige miljøvurderingskrav, herunder i forhold til påvirkning af Natura 2000-områder, også gælder for anlæg, der tillades efter kystbeskyttelsesloven. Her er såvel spørgsmålet om omfanget og dybden af miljøvurderingerne væsentligt, men opmærksomheden må endvidere rettes mod behov for supplerende eller nye vurderinger, hvis et projekt ændres undervejs i beslutningsprocessen, se bl.a. ovenfor vedrørende Jyllinge Nordmark.

Sondringen mellem individuelle og fælles projekter kan også give anledning til udfordringer. Såfremt en kommune ikke ønsker at fremme et projekt vedrørende flere ejendomme som et fællesprojekt, kan konsekvensen muligvis blive individuelle ansøgninger fra de enkelte lodsejere. Dette kan bl.a. få betydning for klageadgangen, da klage over afgørelser vedrørende individuelle projekter er begrænset til retlige spørgsmål. Dette forekommer ikke hensigtsmæssigt. Fællesprojekter, der går på tværs af kommunegrænser, kan rejse særlige problemstillinger og kan nødvendiggøre en betydelig koordinationsindsats. Endelig kan afgrænsningen mellem kommunale projekter og statslige projekter, herunder eventuelt mulighed for statslig (med-)finansiering af kommunale projekter forventes at blive genstand for drøftelser.

3.3. Udgiftsfordeling og medfinansiering

Spørgsmålet om, hvem der skal betale for anlæg mv. til beskyttelse mod oversvømmelse eller erosion, vil ofte være et centralt spørgsmål i forhold til planlægning for og etablering af sådanne anlæg. Som angivet ovenfor er der med ændringen af planloven i 2018 skabt mulighed for, at det i en lokalplan kan fastsættes, at det er en betingelse for ibrugtagning af ny bebyggelse, at visse afværgeforanstaltninger er etableret. Det er dog uklart, hvilke foranstaltninger der på denne måde kan forudsættes finansieret af en bygherre. Planlovens bestemmelser må også ses i sammenhæng med de øvrige regler, der gælder for finansiering af forskellige former for afværgeforanstaltninger i forhold til oversvømmelse og erosion. Sådanne regler redegøres der kort for her.

Er der tale om kystbeskyttelsesforanstaltninger, dvs. beskyttelse mod oversvømmelse eller erosion fra havet, fjorde eller andre dele af søterritoriet, er udgangspunktet for kommunale fællesprojekter, at kommunen bestemmer, hvorledes projektet skal finansieres, herunder om kommunen midlertidigt eller endeligt skal afholde (dele af) udgifterne til projektet. Kommunen kan pålægge ejere af fast ejendom, som opnår en beskyttelse eller anden fordel ved projektet, bidragspligt, jf. kystbeskyttelseslovens § 9 a.[25] Det er ikke alene grundejere, der kan pålægges bidragspligt, men også f.eks. ledningsejere, der opnår en fordel ved projektet. Kommunen kan efter kystbeskyttelsesloven oprette kystbeskyttelseslag eller digelag, som de bidragydende ejere skal være medlemmer af og indbetale bidrag til. Der kan alene opkræves bidrag til aktuelle og konkrete projekter, dvs. at der ikke kan kræves bidrag med henblik på opsparing af midler i et kystbeskyttelseslag, medmindre der foreligger konkrete planer for et kystbeskyttelsesprojekt.[26]

Bidragsfordelingen skal ifølge lovforarbejderne tage udgangspunkt i, om en ejendom ville være erosionstruet inden for 20-25 år. Miljø- og Fødevareklagenævnet har lagt til grund, at der skal noget særligt til at pålægge en ejer af en ejendom, der ikke er erosionstruet inden for 20-25 år, bidragspligt.[27] Ifølge nævnet kan en "anden fordel" af kystbeskyttelsesforanstaltning ofte ramme en meget vid og ubestemt andel af ejendomme. Kommunen må derfor, såfremt den vil pålægge andre ejendomme end de direkte risikoramte ejendomme bidragspligt, kunne sandsynliggøre, at netop disse ejendomme – frem for alle andre – opnår en fordel ved et projekt. Nævnet udtalte med henvisning til vejledningen til kystbeskyttelsesloven, at dette eksempelvis kunne ske ved at sandsynliggøre en økonomisk værdistigning for sådanne ejendomme

Er der tale om andre foranstaltninger mod oversvømmelse, f.eks. foranstaltninger mod oversvømmelse fra vandløb eller havet, der ligger mere end 1000 m fra begyndelsen af sammenhængende landvegetation, må finansiering eller udgiftsfordeling afgøres ud fra andre regler.

Er der tale om ulovregulerede foranstaltninger, er kommunernes mulighed for medfinansiering som udgangspunkt omfattet af kommunalfuldmagtens regler. Det betyder, at kommunerne ikke uden videre kan finansiere foranstaltninger, der tilgodeser enkelte borgere. En kommune kan uden særlig lovhjemmel som udgangspunkt kun gennemføre foranstaltninger, der kommer det kommunale fællesskab til gode (almennyttekriteriet).[28] En række regelsæt giver dog lovhjemmel for forskellige former for økonomisk kompensation.

Stormflodsloven har siden 2018 (lov nr. 64/2018) givet hjemmel til, at kommunen kan erhverve en privat borgers grund, hvis ejendommen inden for en kortere årrække gentagne gange har været ramt af stormflod eller oversvømmelseshændelser, der er omfattet af loven, og dette også forventes at ske i fremtiden. Stormrådet kan under nærmere fastsatte betingelser medvirke til køb af private grunde sammen med en

[25] Se i øvrigt Kystdirektoratets Vejledning til bidragsfordeling, 2018.
[26] Se bl.a. Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse i NMK-450-00008 (MAD2017.209) og sag 19/00377.
[27] Se Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse i NMK-450-00008 (MAD2017.209), hvor nævnet ophævede Frederikshavns Kommunens bidragsfordeling som værende utilstrækkeligt begrundet, bl.a. i forhold til den beskyttelse eller fordel ejendomme beliggende 300-500 m fra kysten ville opnå. Se også Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse i NMK-451-00005 (MAD2017.204), hvor Fredensborg Kommunes bidragsfordeling blev ophævet for grundejere i to områder, da det ikke var tilstrækkeligt sandsynliggjort at disse grundejere ville få en aktuel og tilstrækkelig konkret beskyttelse eller fordel af et kystbeskyttelsesprojekt i et nærliggende område.
[28] Se f.eks. Statsforvaltningens afgørelse i MAD2010.1167 hvor kommunen ikke kunne betale for hævning af en grundejers hus med henblik på at undgå fremtidige oversvømmelsesrisici. Om kommunalfuldmagten se i øvrigt Sten Bønsing (2013). Almindelig Forvaltningsret, 3. udg. S. 325ff. Se også Karsten Revsbech (2010). Kommunernes opgaver. Kommunalfuldmagten mv., 2. udg.

kommune, jf. § 1a, stk. 2. Ifølge lovbemærkningerne gælder opkøbsmuligheden alene for enkeltstående helårshuse. Er der tale om flere huse i samme område, må problemet håndteres på anden vis.

Er der tale om foranstaltninger, der gennemføres i henhold til vandløbsloven (lbkg. nr. 127/2017), f.eks. regulering af vandløb, skal finansiering som udgangspunkt ske efter det såkaldte nytteprincip. Det indebærer som udgangspunkt, at de grundejere, der skønnes at have nytte af foranstaltningerne, skal betale. Vandløbsmyndigheden kan for offentlige vandløb helt eller delvist afholde udgifterne, jf. vandløbslovens § 24. For så vidt angår anlæg af nye vandløb, herunder dræn- og afvandingssystemer, eller søer, er det som udgangspunkt de grundejere, der har ønsket et anlæg udført, og de grundejere, der ønsker at medbenytte det, der skal finansiere anlægget, jf. lovens § 22. Kan der ikke opnås enighed om fordeling af udgifter, kan spørgsmålet indbringes for taksationsmyndighederne.

Spildevandsbetalingsloven (lbkg. nr. 633/2010) og den såkaldte medfinansieringsbekendtgørelse (bkg. nr. 159/2016) giver mulighed for, at forsyningsselskaberne kan medfinansiere klimasikringsprojekter, der håndterer tag- eller overfladevand, i det omfang sådanne projekter kan afhjælpe kapacitetsproblemer i spildevandsforsyningen.[29] Dette forudsætter dog, at der er tale om projekter, der er påvist i den kommunale risikokortlægning, dvs. som en del af de kommunale klimatilpasningsplaner. Der ses ikke i den gældende lovgivning at være taget højde for medfinansiering i områder, der ikke er indgået i den kommunale risikokortlægning, herunder f.eks. afværgeforanstaltninger for oversvømmelses- og erosionstruede områder i øvrigt.

3.4. Erstatning ved oversvømmelse

Muligheden for, at myndigheder eller andre kan ifalde erstatningsansvar i forbindelse med manglende forebyggelse af oversvømmelse, kan også blive en central problemstilling, navnlig i det omfang, der planlægges for byudvikling mv. i oversvømmelses- eller erosionstruede områder. Ifølge forarbejderne til 2018-ændringen af planloven er udgangspunktet, at kommunerne ikke ifalder ansvar for sådan planlægning. Det vil dog afhænge af en nærmere vurdering af omstændighederne i konkrete sager, om der skulle være grundlag for erstatning.

Om borgerne kan kræve erstatning for skader som følge af oversvømmelser mv., må som udgangspunkt afgøres ud fra den almindelige erstatningsret, dvs. den ulovbestemte culpa-regel. Der kan dog være fastsat særlige regler om erstatning i bestemte situationer, f.eks. i vandløbsloven. Endvidere er der ved stormflod fastsat særlige bestemmelser om erstatning for skader via forsikringsordninger i lov om stormflod og stormfald (lbkg. 2018/281). Derudover er der mulighed for i øvrigt at tegne forsikringer mod oversvømmelse mv.

Om kommuner eller andre kan ifalde ansvar for skader som følge af oversvømmelser, beror som udgangspunkt på den almindelige erstatningsret. Det helt afgørende vil her være, om der er et ansvarsgrundlag for kommunen (eller andre aktører). Ansvarsgrundlaget i den almindelige forvaltningsret er baseret på culpa-reglen, dvs. om skadevolder har handlet culpøst ved ikke at have udvist en tilstrækkelig agtpågivenhed, i modsætning til et rent objektivt ansvarsgrundlag. Dertil kommer, at der skal være årsagsforbindelse (kausalitet), dvs. at skaden direkte eller indirekte er forårsaget af den ansvarspådragende handling eller mangel på agtpågivenhed. Endvidere skal skaden være en påregnelig (adækvat) følge af den skadegørende handling. Endelig kan der være visse forhold hos skadelidte, som kan føre til nedsættelse eller bortfald af erstatningsansvar, f.eks. hvis skadelidte har udvist egen skyld.[30] I forhold til

[29] Se i øvrigt Vejledning om medfinansieringsprojekter, 2019.
[30] Se bl.a. von Eyben og Isager (2011). Lærebog i erstatningsret, 7. udg. s. 23ff.

oversvømmelser, der som udgangspunkt er forårsaget af naturlige hændelser, herunder som resultat af klimaforandringer, vil en kommune (eller andre aktører) som udgangspunkt kun kunne ifalde ansvar, hvis der må anses at have været en særlig forpligtelse til at imødegå oversvømmelsesrisikoen.[31] Det kan dog ikke afvises, at der kan blive tale om erstatningsansvar, hvis der er begået (grove) fejl mv. i forbindelse med klimasikring og planlægning for et oversvømmelsestruet område.

Der findes i lovgivningen særlige erstatningsregler, der er baseret på et objektivt ansvar, f.eks. i forbindelse med gennemførelse af foranstaltninger efter vandløbsloven. Hvis der f.eks. i forbindelse med klimasikring sker en regulering af et vandløb, vil vandløbslovens § 23 som udgangspunkt finde anvendelse. Efter vandløbslovens § 23 gælder et objektivt ansvar, hvorefter enhver, der lider skade ved regulering af vandløb eller anlæg af nye vandløb, har ret til erstatning. Erstatningen skal afholdes af dem, der har nytte af foranstaltningen. Tilsvarende gælder i forhold til etablering af pumpelag.

Kommunerne kan i særlige tilfælde ifalde erstatningsansvar i forbindelse med oversvømmelse forårsaget af manglende eller utilstrækkelig vedligeholdelse af offentlige vandløb. Der vil normalt ikke være grundlag for erstatning, hvis vandløbsmyndigheden har overholdt vandløbsregulativerne.

Der er ikke fastsat særlige regler om erstatning i kystbeskyttelsesloven, se dog nedenfor om de særlige regler i stormflodsloven.

Reglerne om stormflod dækker både skader forvoldt ved stormflod og skader forvoldt ved oversvømmelse fra vandløb og søer. Ved stormflod forstås ifølge loven oversvømmelse som følge af en ekstremt høj vandstand i havet, der statistisk indtræffer sjældnere end hvert 20. år. Tilsvarende er det også 20-års-hændelser, der udløser erstatning ved oversvømmelser fra vandløb og søer. Oversvømmelse forårsaget af skybrud er normalt ikke omfattet af ordningen, da skybrud i vidt omfang er omfattet af ejendoms- og løsøreforsikringer.

Det er Stormrådet, der – efter udtalelse fra DMI og Kystdirektoratet – for hver begivenhed afgør, om der er tale om en 20-årshændelse eller ej, og i givet fald for hvilke områder og for hvilket tidsrum.[32]

Såfremt der er tale om en hændelse, der er omfattet af loven, ydes der erstatning for umiddelbart indtrådte skader på fast ejendom og løsøre, som er dækket af en afgiftspligtig brandforsikring. Det er således en forudsætning, at der er tegnet en brandforsikring. Dette skyldes, at ordningen er finansieret via en afgift på brandforsikringer. Dette indebærer også, at sagen håndteres af det relevante forsikringsselskab. Der er i loven fastsat selvrisikobeløb, som fratrækkes erstatningen.

Der kan i øvrigt henvises til bekendtgørelse nr. 799/2018 om erstatning for skader forårsaget af stormflod og oversvømmelse fra vandløb og søer.

[31] Om offentlige myndigheders erstatningsansvar se bl.a. Pagh, P., Mørup, S.H., Fenger, N. (red.), (2017). Offentlige myndigheders erstatningsansvar, Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
[32] Se www.stormraadet.dk. Afgørelsen sker bl.a. ud fra Kystdirektoratets Højvandsstatistik, der opdateres ca. hvert femte år, senest fra 2017, se https://kyst.dk/kyster-og-klima/vaerktoejer/hoejvandsstatistikker/.

4. Konklusion

Den retlige regulering vedrørende havvandsstigninger og (by-)planlægning er ganske kompleks, bl.a. som følge af en fragmenteret lovgivning. Der kan identificeres nogle særlige juridiske problemstillinger både i en dansk kontekst og internationalt. Selvom EU's oversvømmelsesdirektiv fastsætter en fælles ramme for risikostyring gennem planlægning, er der meget, der tyder på, at det er udmøntet ganske forskelligt i de enkelte medlemslande. Særligt er der i Danmark sket en snæver gennemførelse med udpegning af blot 14 risikoområder, hvoraf 13 er kystvande. Den snævre gennemførelse af oversvømmelsesdirektivet og den seneste overførsel af kompetence til kommunerne efter kystbeskyttelsesloven indebærer, at det i vidt omfang er overladt til kommunerne hver især at sikre en hensigtsmæssig kystbeskyttelse under hensyntagen til den enkelte kommunes interesser, herunder i forhold til byudvikling mv.

Den reguleringsmæssige kompleksitet hænger sammen med den flerhed af interesser, der skal varetages i forbindelse med såvel kystbeskyttelse som byplanlægning. Der er således brug for mekanismer, der kan sikre en koordinering af de forskellige interesser, herunder ved inddragelse af relevante myndigheder, berørte aktører og offentligheden. Dette er også anerkendt i den internationale litteratur.[33] Der er imidlertid ikke nogen "one size fits all"-løsning, da det er nødvendigt at tilpasse reguleringsmæssige løsninger til den konkrete fysiske, samfundsmæssige og institutionelle kontekst.[34] Ikke desto mindre kan der peges på tværgående emner såsom håndtering af usikkerhed, fordelingsmæssige konsekvenser og borgerdeltagelse som centrale opmærksomhedspunkter for håndtering af oversvømmelsesrisici.[35]

I en dansk kontekst er der – navnlig efter de seneste års ændringer af kystbeskyttelsesloven – en række opmærksomhedspunkter i forhold til den gældende regulering. Der kan bl.a. peges på følgende:

- Behov for en overordnet planlægning og koordination på tværs af kommunegrænser.
- Forholdet mellem statslige projekter, kommunale fællesprojekter og individuelle kystbeskyttelsesprojekter. Særligt kan der være en risiko for, at kommunale fællesprojekter vil møde flere udfordringer, bl.a. i forhold til betalingsspørgsmål, miljøvurderinger, tværkommunale aspekter mv. Det er uvist, om det vil kunne resultere i flere individuelle projekter. Det må her påpeges, at klageadgangen for individuelle projekter efter den gældende kystbeskyttelseslov er begrænset til retlige spørgsmål. Dette indebærer, at den skønsmæssige afvejning af forskellige interesser som udgangspunkt ikke kan påklages for individuelle projekter.
- Flerheden af de interesser, der skal varetages i forbindelse med kystbeskyttelsesprojekter, er ganske omfattende, herunder i forhold til naturbeskyttelse. Dette stiller særlige krav om, at miljøvurderinger mv. er tilstrækkeligt bredt funderede og dækkende.
- Bidragsfordelings- og betalingsmodeller giver anledning til særlige udfordringer ved afgrænsning af, hvem der kan have fordel eller nytte af et projekt.
- Kommunal (med)finansiering af projekter giver også anledning til særlige udfordringer, bl.a. i lyset af de begrænsninger, der følger af kommunalfuldmagten. Vand- og spildevandsselskabers mulige medfinansiering er ligeledes underlagt særlige rammer, der kan begrænse medfinansiering af klimatilpasningsprojekter.

[33] Se bl.a. Driessen et.al., (2016). Toward more resilient flood risk governance. Ecology and Society 21(4):53.
[34] Ibid.
[35] Driessen et.al., (2016) samt Pettersson et.al. (2017). Assessing the legitimacy of flood risk governance arrangements in Europe: insights from intra-country evaluations. Water International 42:8, 929-944.

- Byudvikling mv. i oversvømmelses- og/eller erosionstruede områder er undergivet forskellige prioriteringer i henholdsvis oversvømmelsesdirektivets risikoområder, hvor udgangspunktet i den danske lovgivning er at undgå planlægning for byudvikling mv., og i kommuneplanernes oversvømmelses- og erosionstruede områder, hvor planloven lægger op til, at der – under betingelser om afværgeforanstaltninger – kan ske byudvikling mv. i sådanne områder.

Der er behov for yderligere viden om udmøntningen af lovgivningen i den kommunale praksis og om de lovgivningsmæssige barrierer, som kommunerne støder på. Eksempelvis kan der være grundlag for yderligere videns- og erfaringsopsamling vedrørende samarbejdsmodeller, både mellem kommuner og mellem forskellige aktører, herunder borgerinddragelse. Tilsvarende gælder modeller for planlægning og koordinering på tværs af forskellige regelsæt og sektorer. Endelig kan der være behov for videns- og erfaringsopsamling vedrørende forskellige betalingsmodeller og de retlige rammer herfor.

Litteratur mv.

Anker, H.T. & Flensborg, J. Planloven med kommentarer, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2013.

Anker, H.T., 2013. Implementering af EU's miljølovgivning i national lovgivning, Miljøstyrelsen

Anker, H.T. (2013). Myndighedsstruktur og lovgivning i kystzonen – opdatering 2013, Baggrundsnotat A, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Anker, H. T., Nellemann, V., & Sverdrup-Jensen, S. (2004). Coastal zone management in Denmark: ways and means for further integration. Ocean & Coastal Management, 47(9-10), 495-513

Anker, H.T., Nellemann, V. og Sverdrup-Jensen, S. (1999). Integreret kystzoneforvaltning i Danmark – Konklusioner og perspektiver. Udarbejdet for Miljø- og Energiministeriet, Landsplanafdelingen

Anker, H.T. (1998). Integreret Kystzoneforvaltning. Delrapport II. Eksisterende regulering i det danske kystområde, Arbejdsnotat, Landsplanafdelingen, Miljø- og Energiministeriet, 67 p.

Bønsing, S. (2013). Almindelig Forvaltningsret, 3. udg. S. 325ff.

Driessen et.al., (2016). Toward more resilient flood risk governance. Ecology and Society 21(4):53

Erhvervsstyrelsen, 2019. Vejledning i planlægning for oversvømmelse og erosion.

European Commission (2019). European Overview - Flood Risk Management Plans, SWD(2019)301 final

von Eyben, B., Isager, H. (2011). Lærebog i Erstatningsret, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 7. udg..

Hannibal, M., Jensen, S.S., Larsen, P.H. & Skodborggaard, E. (2011). Klimaændringer i et juridisk perspektiv, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2019). Vejledning om medfinansieringsprojekter

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen (2017). Vejledning om klimatilpasningsprojekter

Kystdirektoratet (2018a). Revurdering og ajourføring af risikoområder for oversvømmelse fra hav og vandløb. Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode.

Kystdirektoratet (2018b). Metode til national risikovurdering af oversvømmelse fra hav og vandløb samt

ajourføring af risikoområder, Oversvømmelsesdirektivet, Anden planperiode.

Kystdirektoratet (2018c). Vejledning om kystbeskyttelsesmetoder.

Kystdirektoratet (2018d). Vejledning til bidragsfordeling i forbindelse med etablering og vedligeholdelse af kystbeskyttelsesforanstaltninger.

Kystdirektoratet og Naturstyrelsen (2014). Vejledning til udarbejdelse af risikostyringsplaner for oversvømmelse.

Kystdirektoratet (2014). Kortlægning af fare og risiko for oversvømmelse. Metoderapport.

Naturstyrelsen (2013). Vejledning om klimatilpasning og klimalokalplaner.

Nellemann, V., & Anker, H. T. (2013). Aktuelle udfordringer: scenarier for integreret kystzoneforvaltning – et debatoplæg. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet

Pagh, P., Mørup, S.H., Fenger, N. (red.), (2017). Offentlige myndigheders erstatningsansvar, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Pettersson et.al. (2017). Assessing the legitimacy of flood risk governance arrangements in Europe: insights from intra-country evaluations. Water International 42:8, 929-944.

Revsbech, K. (2010). Kommunernes opgaver. Kommunalfuldmagten mv., 2. udg.

Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen (2018). Vejledning om byggeri i kystnære områder – til bygherrer vedrørende sikring mod stormflod og vandstigninger.

Lovoversigt

EU-lovgivning:

Fuglebeskyttelsesdirektivet: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle

Habitatdirektivet: Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter

Oversvømmelsesdirektivet: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2007/60/EF af 23. oktober 2007 om vurdering og styring af risikoen for oversvømmelser

SMV-direktivet: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/42/EF af 27. juni 2001 om vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet

VVM-direktivet: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/92/EU af 13. december 2011 om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet

Dansk lovgivning:

Habitatbekendtgørelser:

- Bkg. nr. 1595/2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter
- Bkg. nr. 1383/2016 om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter
- Bkg. nr. 1062/2018 om administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter for så vidt angår kystbeskyttelsesforanstaltninger samt etablering og udvidelse af visse anlæg på søterritoriet

Havplanloven (hpl.): Lov nr. 615/2016 om maritim fysisk planlægning

Havstrategiloven (hsl.): Lovbkg. nr. 117/2017 om havstrategi

Jagt- og vildtforvaltningsloven (jvfl.): Lovbkg. nr. 265/2019 om jagt- og vildtforvaltning

Kystbeskyttelsesloven (kbl.): Lovbkg. nr. 57/2019 om kystbeskyttelse

- Bkg. nr. 894/2016 om vurdering og risikostyring for oversvømmelser fra havet, fjorde eller andre dele af søterritoriet

Miljømålsloven: Lovbkg. nr. 119/2017 om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder

Miljøvurderingsloven: Lovbkg. nr. 1225/2018 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM)

- Bkg. nr. 913/2019 om om samordning af miljøvurderinger og digital selvbetjening m.v. for planer, programmer og konkrete projekter omfattet af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM)

Naturbeskyttelsesloven: Lovbkg. nr. 240/2019 om naturbeskyttelse

Oversvømmelsesloven: Lovbkg. nr. 1085/2017 om vurdering og styring af oversvømmelsesrisikoen fra vandløb og søer

Planloven: Lovbkg. nr. 287/2018 om planlægning

Spildevandsbetalingsloven: Lovbkg. nr. 633/2010 om betalingsregler for spildevandsforsyningsselskaber m.v.

- Bkg. nr. 159/2016 om spildevandsforsyningsselskabers medfinansiering af kommunale og private projekter vedrørende tag- og overfladevand

Stormflodsloven: Lovbkg. nr. 281/2018 om stormflod

Vandløbsloven: Lovbkg. nr. 127/2017 om vandløb

Vandplanloven: Lovbkg. nr. 126/2017 om vandplanlægning